

گردشگری، محیط زیست و توسعه پایدار روستایی

مهدی پیری^۱

چکیده:

در عصر حاضر گردشگری روستایی یکی از بخشهای مهم فعالیتهای اقتصادی به شمار می آید. این فعالیت مهم اقتصادی از دیدگاه های متفاوتی مورد توجه قرار گرفته است. برخی محققین آن را به عنوان بخشی از بازار گردشگری می شناسند و عده ای نیز آن را سیاستی برای توسعه روستایی در نظر می گیرند. دستیابی به توسعه پایدار روستایی در گرو توجه به ارکان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی در یک جامعه است و گردشگری به عنوان فعالیتی اثرگذار بر تمامی ارکان توسعه، بیش از گذشته نیازمند مطالعه است. در دهه پایانی قرن بیستم بسیاری از برنامه ریزان اجتماعی، اقتصادی در کشورهای اروپایی گردشگری را فعالیتی مطمئن با چشم اندازی بسیار مهم برای توسعه روستاها بویژه محرومترین آنها معرفی کرده اند. با این حال ویژگیهای خاص گردشگری، تبعات زیست محیطی متفاوتی بر محیط روستا خواهد داشت. در این مطالعه با بیان نقش گردشگری روستایی در توسعه روستا سعی شده است نگاهی کلی بر اثرات زیست محیطی آن نیز داشته باشیم.

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه روستایی، توسعه پایدار

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل

مقدمه

تنوع بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخصهای توسعه انسانی، مشکلات ناشی از صنعتی شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها بویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال زایی، تعامل فرهنگها و گفتمانها، حفظ محیط زیست و در مجموع توسعه پایدار از چالشهایی است که جهان امروز با آن روبرو می‌باشد. هر یک از کشورها در هر سطحی از توسعه در تلاشند که پاسخ لازم به دغدغه‌های مذکور را بیابند. در این میان، کشورهایی که به متنوع سازی اقتصاد روی آورده‌اند و می‌خواهند خود را از اقتصاد تک پایه‌ای برهانند در جستجوی شناخت راههای آن با خلق راهها و روشهای جدید می‌باشند. یکی از این روشها گردشگری است که اغلب کشورها بویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی خود گنجانده‌اند تا از این طریق بتوانند فرایند توسعه ملی خود را سرعت بخشند. سکونتگاه‌های روستایی، بخصوص در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه، با مسائل و مشکلات حادی از قبیل مهاجرت‌های روستایی، پایین بودن سطح اشتغال، پایین بودن سطح بهره‌وری در بخش کشاورزی، فقدان یا نبود زیربنای رفاهی و خدماتی مواجه‌اند. این در حالی است که تعداد قابل توجهی از این گونه سکونتگاه‌ها به لحاظ موقعیت مکانی و داشتن عناصر مهم جذب گردشگر، مانند مناظر طبیعی، آثار باستانی، تنوع اقلیمی، آداب و رسوم اجتماعی زمینه‌های مناسبی برای توسعه فعالیت‌های گردشگری دارند.

در این میان، سکونتگاه‌های روستایی کشور ما نیز با مسائل و مشکلات فوق‌درگیرند و زمینه‌های مناسبی برای توسعه گردشگری دارند. دولت حرکت از اقتصاد تک پایه به سوی اقتصاد متنوع و با ثبات را در برنامه‌های کاری خود قرار داده است که یکی از این برنامه‌ها توسعه گردشگری است و روستاها زمینه‌های مساعد برای توسعه این بخش از فعالیت‌های را دارند. بدون شک دستیابی به چنین هدفی مستلزم شناخت فرایند گردشگری، طبقه‌بندی رویکردها، سیاستها و آثار اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی است، تا با یک پشتوانه علمی و آگاهی از آثار مثبت و منفی این پدیده در جهان و

ایران، به انتخاب یک راهبرد منطقی واقع گرا توام با برنامه ریزی و مدیریت صحیح گردشگری در چارچوب فرایند توسعه همه جانبه و پایدار دست یافت(افتخاری و همکاران، 1381).

امروزه به دلیل اثرات چشمگیری که فعالیتهای گردشگری در اقتصاد مناطق پذیرنده گردشگران بر جای می گذارد، توجه فراوانی به این زمینه از فعالیت معطوف می گردد. پیچیدگی و تراکم موجود در زندگیهای شهری، عده زیادی از مردم را متوجه طبیعت می کند و در این میان، مناطقی که دارای توانهای طبیعی با ارزش تری باشند، بیشتر مورد توجه قرار می گیرند. بنابراین جریانات گردشگری به منظور بهره برداری از آرامش و زیبایی طبیعت بدان سمت شکل می گیرد. این امر می تواند در کنار فواید اقتصادی، اجتماعی و حتی فرهنگی، سبب بروز مشکلاتی در طبیعت شده و چرخه موزون آن را بر هم زند(علیزاده، 1382).

هدف اصلی که در این مقاله دنبال می شود بررسی نگرشها و دیدگاه های مختلف در ارتباط با توسعه گردشگری روستایی و تأثیرات آن بر توسعه روستایی و از سویی نگاهی کلی بر آثار زیست محیطی این رهیافت می باشد.

مفهوم توسعه روستایی

متون موجود در زمینه توسعه روستایی چه در دوره کلاسیک و چه در دوره جدید، نشان می دهد که در کشورهای جهان سوم به رغم وجود ارزشها، نظامهای اعتقادی و نظامهای حکومتی مختلف، دو دیدگاه بر برنامه ریزی توسعه روستایی حاکم بوده است، دیدگاه بهبود و اصلاح و دیدگاه دگرگون سازی. با توجه به این دیدگاهها هدفهای مختلفی در برنامه ریزی توسعه روستایی مد نظر قرار گرفته است. بر همین اساس، تعاریف توسعه روستایی نیز متعدد و متفاوت است و هر دیدگاه بنا بر چهارچوب نظری خود، توسعه روستایی را مورد بررسی و مطالعه قرار داده است تا جایی که برخی بر این باورند که هدف توسعه روستایی صرفاً تحول وضعیت و شرایط روستاها از نظر اقتصادی نیست، بلکه توسعه متعادل اجتماعی و اقتصادی مناطق مشخص همراه با توجه خاص به حداکثر بهره برداری از منابع محلی و

توزیع عادلانه و گسترده تر منافع ناشی از توسعه را دنبال می کند. مسلم است که توسعه روستایی شامل یک فرایند عمیق تغییرات در کل جامعه محلی و از همه مهمتر در نقش افراد است. برای رسیدن به هدف توسعه روستایی دو دسته نظریه وجود دارد:

1- دسته اول شامل نظراتی است که توسعه کشاورزی را محور اصلی برای توسعه روستایی می دانند و بر توسعه روستایی تأکید دارند.

2- دسته دوم که همزمان با کشاورزی به توسعه صنعت توجه دارند و بر توسعه صنایع روستایی تأکید دارند.

بر این مینا برنامه توسعه روستایی با توجه به سیاستهای موجود در ابتدا با تأکید بر توسعه کشاورزی، صنعتی کردن سکونتگاههای روستایی، ارائه خدمات رفاهی روستایی و اجرای طرح های فیزیکی بوده است. در این میان یکی از بخشهای اقتصادی که در توسعه روستایی کمتر به آن توجه شده است، توسعه گردشگری روستایی است. این بخش از گردشگری به عنوان گردشگری جایگزین در کنار بخشهایی مانند گردشگری مزرعه^۱، گردشگری سبز^۲، گردشگری بی خطر^۳ و طبیعت گردی^۴ در دهه 1980 مطرح شد.

تعاریف و مفاهیم گردشگری روستایی

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد. در کشورهای بسیاری این امر با خط مشیهای کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستایی ایفا می کند.

لان^۱ گردشگری روستایی را چنین تعریف می کند: "گردشگری روستایی، گردشگری است که در نواحی روستایی به وقوع می پیوندد" (Lane, 1994). اما همین بیان ساده ابهامات بسیاری دارد. برای مثال، تعریف گردشگری متعدد بوده، بویژه در حیطه نواحی روستایی، تفکیک فعالیت‌هایی که صرفاً حالت گردشگری دارند یا تفریح یا ورزش و... از یکدیگر دشوار است. در نهایت تعریف و تعیین معنای نواحی روستایی یا روستا نیز به همان میزان مشکل و دشوار است.

اداره امور کار امریکا در زمینه گردشگری روستایی تعریف زیر را ارائه کرده است: "بازدید از مکانی غیر از مکان معمول کار و زندگی خود که خارج از محدوده استاندارد آماری شهری است، در زمانی که فعالیت غیر از فعالیت کاری در منطقه مورد نظر انجام شود که هدف چنین بازدید می ممکن است تحقیق، درمان، مذهب و... باشد" (Grefe, 1993). در تعریفی دیگر، گردشگری روستایی به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق شده است که از طریق فعالیت‌های گردشگری، مانند تأمین اقامتگاه، غذا و یادگیری و آموزش درباره روستا و مزرعه درآمدهایی را برای ساکنان آن روستاها ایجاد کند.

توسعه پایدار

افراد با دیدگاه‌های متفاوت و نگرش‌های گوناگون به تعریف مفهوم توسعه پایدار پرداخته اند. گروهی آن را عرصه پیوند اندیشه زیست محیطی و توسعه دانسته اند و گروهی، توسعه ای را پایدار دانسته اند که در آن رشد و توسعه اقتصادی، محیط و جامعه انسانی رابطه ای مکمل و نه رقابت آمیز با یکدیگر داشته باشند (بدری، 1376).

تقریباً وجه مشترک تمامی تعاریف، حفظ محیط زیست انسان به عنوان بستر توسعه است که این امر در قبال ارتباط متقابل میان چهار رکن اساسی توسعه پایدار یعنی توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی جامعه عمل خواهد پوشید (حکیمی، 1376). هر گاه توازن در کنش و واکنش متقابل میان این اجزاء بر هم خورد، پایداری خدشه دار خواهد شد. در مجموع، امروزه توسعه پایدار به منزله

هدفی برای یک دنیای تحت فشار و دارای مشکلات رو به تزايد بحساب می آید که پیش زمینه و مقدمه آن، توسعه زیست بوم^۱ است. این دیدگاه، توسعه زیست بوم را در سطح محلی یا منطقه ای توأم با تواناییهای بالقوه آن فضا و با توجه و تأکید بر بهره برداری عقلانی از منابع، کارکرد تکنولوژی و سازمان به گونه ای که طبیعت و انسان را مورد توجه قرار دهد، تعریف می کند.

چنین بیانی به معنای همزیستی مسالمت آمیز میان انسان و محیط، بدون تخریب منابع است که نتیجه آن بهبود کیفیت زندگی انسان از طریق حمایت از ظرفیت تحمل^۲ اکوسیستم ها می باشد (کهن، 1376). اما این امر به سهولت امکان پذیر نیست.

گردشگری پایدار

جهانگردی فعالیتی گسترده است که دارای تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی قابل توجهی بوده و هر یک در جای خود قابل بحث است. بعد اقتصادی این فعالیت، نخستین جنبه بود که توجه سیاستگذاران و محققین را بسوی خود جلب کرد و به دلیل بازده مناسب این بخش، تمایل به گسترش آن همه گیر شد. اما به تدریج تبعات اجتماعی، فرهنگی و حتی زیست محیطی آن آشکار شده و نیاز به بررسی بیشتر را بوجود آورد.

مقصود از اثرات اجتماعی، تغییراتی است که در زندگی مردم جامعه میزبان جهانگرد حاصل می شود و این تغییر بیشتر به سبب تماس مستقیم اهالی و ساکنان آن دیار و جهانگردان صورت می گیرد و مقصود از اثرات فرهنگی تغییراتی است که در هنر، عادات، رسوم و معماری مردم ساکن جامعه میزبان رخ می دهد. این تغییرات بلند مدت تر است (چاک و همکاران، 1377). و در نتیجه آن فرهنگ ضعیفتر طی فرایند فرهنگ پذیری از عقاید و اعمال فرهنگ قویتر شبیه سازی می کند بعد زیست محیطی، مجموعه ای از تغییرات است که به دلیل حضور گردشگران در محیط طبیعی جامعه میزبان (منابع آب،

هوا، خاک، پوشش گیاهی و ...) بوجود می آید. این تغییرات می تواند مثبت و یا منفی باشد (افتخاری و همکاران، 1378).

نظرات و دیدگاه های مربوط به توسعه گردشگری روستایی

در مورد توسعه گردشگری روستایی دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. بعضی آن را بخشی از بازار گردشگری^۱ می شناسند و معتقدند می توان آن را با شکلهای دیگر بازار گردشگری، مانند گردشگری در آفتاب، گردشگری در کنار دریا، گردشگری در کنار سواحل ماسه ای مقایسه کرد (Sharpley, 1997). از جنبه دیگر گردشگری روستایی به عنوان فلسفه ای برای توسعه روستایی مطرح گردیده است که این جنبه دارای سه دیدگاه مهم است.

از یک نگرش گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی است که انعکاس دهنده ویژگی محیط روستایی است. در مواردی نیز گردشگری را به عنوان ابزار و سیاستی برای بازساخت^۲ اقتصاد روستایی می شناسند. برخی نیز گردشگری را به عنوان سیاست و ابزار برای توسعه روستایی پایدار قلمداد کرده اند (Lane, 1994).

گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی

گردشگری روستایی راه حل کلی برای همه دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستایی نیست، اما یکی از شیوه هایی است که ممکن است آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می تواند به کند شدن روند تخلیه روستاها و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. رشد گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی نسبتاً تفکر جدیدی است که سیاستگذاران محلی در جوامع روستایی به اهمیت این راهبردها پی برده اند، اما تجربه کافی برای اجرای آن ندارند. تعدادی از نویسندگان، نمونه تحقیقاتی را انجام داده اند در مورد اینکه چگونه صنعت گردشگری از حرکت باز می ماند یا ممکن است تأثیرات

زبان آوری بر ارزشهای فرهنگی و اجتماعی داشته باشد. همچنین یک دیدگاه دیگر با این پیش زمینه فکری وجود دارد که گردشگری راه حل و علاج قطعی اقتصادی برای توسعه نواحی روستایی است. از طرف دیگر، در یک نگرش دیگر، گردشگری روستایی به عنوان موتور محرکه توسعه روستایی معرفی شده و دلایلی به شرح زیر نیز برای آن ارائه شده است (Grefe, 1993).

1- همانند هر فعالیت صادراتی که سازماندهی شده و توسعه یافته، گردشگری نیز منبع شغل و درآمد به حساب می آید.

2- گردشگری روستایی بر خلاف سایر کالاها، خدمات و فراوده های کشاورزی مانند، غذا، تولیدات فعالیت ماهیگیری، پوشاک و نساجی، ساختمان سازی و کارهای عمومی، حمل و نقل و بیمه و غیره همانند مولدی برای تعداد زیادی از فعالیتهای اقتصادی و خدماتی را بوجود می آورد و صرفاً مرحله ای ساده از فعالیتهای اقتصادی نیست.

3- گردشگری روستایی، نواحی روستایی یا پدیده های طبیعی را که هیچ گونه ارزش اسنادی ندارند مورد بهره برداری قرار می دهد و با استخراج منابع یا صنایعی مانند نفت و معدن برابری می کند.

4- گردشگری روستایی تقاضا برای صنایع دستی، هنرهای سنتی و فعالیتهایی را که نیاز به نیروی کار بیشتری دارند بالا می برد. این فعالیتها همان فعالیتهایی است که در محیط روستا مورد نظر است. به همان اندازه که گردشگری روستایی، گردشگرانی را از خارج از فضای اقتصاد روستا جذب می کند، جریانهای برون زا، هزینه را به منطقه تزریق کرده و آثار ضریب تکاثری سنتی را نیز ترغیب می کند.

از طرفی نظر به اینکه اکثر برنامه های توسعه روستایی، اولویتهای زیر را مد نظر قرار می دهند:

- امنیت غذایی در برخی نقاط روستایی

- کاهش اشتغال ناقص در مناطق روستایی

- بهبود بخشیدن به درآمد و کیفیت عمومی زندگی در مناطق روستایی

- جلوگیری از روند تخریب منابع طبیعی مناطق روستایی

- افزایش میزان مشارکت جمعیت روستایی در تعیین سرنوشت خود

از این رو توسعه گردشگری و حیطة فعالیتى آن بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته چراکه توسعه گردشگری روستایی، کلیه زمینه های فوق را پوشش داده و موارد فوق نیز از هدفهای مهم توسعه گردشگری روستایی به شمار می آیند (Sharpley, 1997).

گردشگری روستایی به عنوان سیاستی در بازساخت سکونتگاه های روستایی

بازساخت اصطلاحی است که شامل فرایندهای مختلف اجتماعی- اقتصادی می شود. بازساخت، تغییر کیفی از یک وضع سازمانی به وضع دیگر است. فرایند بازساخت شامل سرمایه گذاری یا عدم سرمایه گذاری نسبت به پیش فرض بحرانها یا حل بحرانهاست (Gregory, 1992). مفهوم بازساخت مثل هر نظام تفکر برانگیز، منشأ روشنگری سیاسی و اجتماعی دارد. از اواخر دهه 1960 و در اوایل 1970 مورد توجه متفکران اقتصاد سیاسی قرار گرفت، اما تحلیل های ژرف آن مربوط به دهه 1980 است. به طور کلی در بازساخت در مرحله اول بر دو عامل مهم تأکید می شود:

1- تقسیم مکانی- فضایی کار و 2- سرمایه گذاری.

در مرحله دوم، به تأثیرات بازساخت در سطوح محلی و جهانی توجه می شود (شکوئی، 1375). با توجه به مفهوم بازساخت متون موجود در خصوص نقش گردشگری در بازساخت سکونتگاه های روستایی نشان می دهد که گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه از دهه گذشته رشد کرده و هدف آن پاسخگویی به تغییر در سیاستهای کشاورزی و روستایی و بخشی نیز با هدف تغییر در تفکر و عمل صنعت گردشگری بود. در دهه 1980 چندین تغییر مهم در نگرش به گردشگری شکل گرفت.

نخست اینکه، به نظر می رسد گردشگری به عنوان فعالیتی با اعتبار ایدئولوژیکی (توسعه کارآفرینی بدون استفاده از یارانه های دولتی)، دارای تواناییهایی برای حل مشکل نیروی کار اضافی در بخشهای مختلف اقتصادی است.

دوم، گردشگری به عنوان فعالیتی قانونی برای بازساخت روستایی، حتی در نواحی که از قبل درگیر فعالیتهای گردشگری نبودند در نظر گرفته شده است. تغییرات در سیاستهای گردشگری از رشد واقعی نقش گردشگری در بازساخت روستا (و در واقع بازساخت اقتصاد داخلی شهرها) ناشی شده است. بدین سان است که اصطلاحات ساختار مالی اتحادیه اروپا در سال 1988 و اصطلاحات سیاستهای عمومی کشاورزی در 1992 از بازنگری در سیاستهای متفاوت برای اقتصاد روستایی در کشورهای عضو اتحادیه اروپا ناشی شده است. با اصلاحات ساختار مالی اروپا در سال 1988 توسعه چند بخشی و ساز کارهای سیاست یکپارچه سازی تشویق و سرمایه های لازم برای کمک به توسعه زیربنای تأمین شد. در سال 1991 برنامه حمایتیهای اجتماعی با استفاده از سازو کارهای اجتماعی و اقتصادی و برخی برنامه های اجرایی شامل اعمال مرتبط با گردشگری و تولید غذاهای خاص محلی و بازاریابی مدنظر قرار گرفت (Slee, 1997). به طور کلی در دهه 1990 گردشگری به دلایل زیر به عنوان بخش مهمی از برنامه ریزی در سیاستگذاریهای اروپا قرار گرفت:

- بر اساس گزارش کمیسیون اروپا در سال 1992 گردشگری 5/5 درصد درآمدهای جامعه اروپا را تولید کرده است و 7/5 میلیون نفر کارگر تمام وقت و 10 میلیون نفر به عنوان شغل دوم در این بخش به فعالیت اشتغال داشته اند.

- ویژگی فراملیتی برخی از مشاغل گردشگری، موجب توسعه شبکه سیاستگذاری وسیع اروپا شده است.

- در اروپا آثار فرهنگی گردشگری که به عنوان یک نگرانی مطرح شده، به حفظ یکپارچگی فرهنگی اروپا به مفهوم اروپایی آن کمک می کند.

- ممکن است آلودگی در طول مزرهای ملی انتقال یابد و سرمایه به مکانهایی که استاندارد محیطی پایینی دارند و هزینه در آنجا در سطح پایینی است منتقل شود. در واقع زمانی که نگرانی اصلی اتحادیه اروپا در نواحی گردشگری شکل گرفت، موضوع توسعه گردشگری پایدار به عنوان یک نیاز مطرح شد.

- در نهایت نگرانی از ابعاد اجتماعی، فقر و اشتغال بخصوص در نواحی که سوددهی ندارند، امیدهایی را برای کاربرد گردشگری به عنوان ابزاری برای تولید اشتغال و توسعه اقتصادی در سطوح مختلف ناحیه ای به وجود آورد (Slee, 1997).

گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت منابع طبیعی

در طول چندین سال گذشته، مفهوم گردشگری پایدار تا حدی پیشرفت کرده و جا افتاده است که بتواند پاسخگوی تهدیدات گردشگری نابسمان باشد. گردشگری را در غالب مرزها بررسی کرده و رابطه سه طرفه میان جامعه میزبان و سرزمین آن از یک سو، جامعه میهمان یعنی گردشگران از سوی دیگر و صنعت گردشگری برقرار کرده است. در گذشته صنعت گردشگری در این رابطه حرف اول را می زند. گردشگری روستایی با هدف تعدیل فشار و بحران موجود بین سه ضلع مثلث به وجود آمده است تا در طولانی مدت موازنه را برقرار سازد. هدف این بخش از گردشگری به حداقل رساندن آسیبهای فرهنگی و محیطی، فراهم ساختن رضایت بازدیدکنندگان و در دزار مدت فراهم کردن مقدمات رشد اقتصادی ناحیه است. این راه به دست آوردن تعادل و موازنه بین رشد نهایی گردشگری و نیازهای حفاظت و نگهداری منابع طبیعی است (Lane, 1994). گردشگری روستایی می تواند سهمی در متنوع سازی اقتصادی و توسعه پایدار داشته باشد و با ایجاد اشتغال و درآمد موجب توسعه مناطق توسعه نیافته گردد. اگرچه مشاغل مربوط به این صنعت خیلی تخصصی و پر درآمد نیستند، منافع بسیاری را نصیب روستاییان می کنند. گردشگران برای اقامت، خرید کالاهای محلی و خدمات پول پرداخت می کنند. این

پولها در فعالیتهای محلی جریان می یابد و موجب تحرک روستاییان در برآوردن نیازهای بازدیدکنندگان می شود (Gregory, 1994).

گردشگری روستایی با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد، متنوع سازی فعالیتهای اقتصادی، افزایش سطح آگاهیهای اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست طبیعی کمک کرده و با جلوگیری از مهاجرت بی رویه و بهینه سازی بهره برداری از زمین به توسعه روستایی پایدار کمک می کند. توسعه پایدار ابعاد مختلفی دارد. یکی از آنها به اقتصاد مربوط می شود که در آن توسعه از چرخه محلی به سمت چرخه بین المللی حرکت می کند. گردشگری روستایی پایدار به فرصتهای درآمدی خوبی برای اجتماعات محلی منجر می شود. دومین بعد به اکولوژی مربوط می شود که روش آن حرکت از تخریب به سوی حفاظت است. توسعه پایدار به معنای محدود کردن مصرف منابع فرهنگی و طبیعی و به حداقل رساندن آسیب به آنها و در صورت لزوم سود حاصل از توسعه ترجیحاً صرف بهبود محیط زیست و منابع فرسوده شود. بعد سوم به ارزشهای فرهنگی و اجتماعی مربوط می شود که به حفظ یا تغییر وضع موجود منجر می شود (Aronsson, 1994).

نتیجه گیری

با توجه به آنچه که بیان شد، هدف از توسعه گردشگری روستایی را می توان از دو بعد مورد توجه قرار داد:

- 1- هدف از توسعه گردشگری روستایی پاسخگویی به تقاضای روزافزون جمعیت شهری، برای گذراندن اوقات فراغت و تفریحات در سکونتگاه های روستایی است. این بعد در حومه های بیلابقی و روستاهای همجوار با شهرهای بزرگ بیشتر مصداق پیدا می کند.
- 2- هدف از توسعه گردشگری روستایی توسعه سکونتگاه های روستایی است.

به نظر می رسد که اگر از دیدگاه معطوف به شهر هم نگاه کنیم، یعنی از نیازی که در جامعه شهری برای تفریح و گذران اوقات فراغت ایجاد شده، می توان به صورت برنامه ریزی شده برای توسعه روستایی (با هدف بهره برداری اقتصادی) استفاده کرد. فعالیتهای خدمات رسانی در روستاها را برای بازدیدکنندگان در جهت توسعه روستایی هدایت کرد.

علی رغم تأثیرات مثبتی که گردشگری و ایجاد نظام های مربوط به گسترش آن، می تواند بر توسعه روستایی داشته باشد، عدم توجه به بحث هایی که امروزه در قالب توسعه پایدار مطرح می شوند، می تواند سرمایه گذاری در بعد اقتصادی، انرژی و زمان را با چالشی جدی مواجه سازد. بدین معنی که اهداف مطرح شده در چارچوب توسعه پایدار، چندان نمی تواند با گردشگری و آثار و هزینه های مربوط به آن هماهنگ باشد. از طرفی رشد جمعیت و همگام با آن تقاضای روز افزون برای جلوه های گردشگری و از طرف دیگر کاهش پتانسیل منابع طبیعی در اثر این افزایش جمعیت، می تواند ما را با تعارض اهداف مواجه سازد که نتیجه آن چیزی جز فشار بیش از حد ظرفیت تحمل محیط (عرضه های طبیعی روستا) نخواهد بود. با توجه به این مسائل، کمبودها و تعارض اهداف، بایستی سعی بر هماهنگ کردن اهداف مدیرتی با پتانسیل های موجود طبیعی در روستا باشد. برایند این تفکرات و اندیشه ها چیزی نمی تواند باشد جز رفتار عاقلانه از سوی مدیران این بخش و اجتناب از اتخاذ تصمیماتی که در راستای اهداف ایده ال آنها و مخالف با امکانات موجود می باشد، در صورتی که امروزه شاهد بسیاری از این رفتارهای نامعقول هستیم.

منابع

1. بدری، سید علی (ترجمه). 1376، توسعه پایدار، مفهوم، ارزش و عمل، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره 44.
2. چاک دای، گی و همکاران. 1377، مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی (محیط زیست)، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
3. حکیمی، محسن (ترجمه). 1376، توسعه پایدار، فصلنامه طبیعت و منابع، انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران، سال دوم شماره 7.
4. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و صالحی (ترجمه). 1378، گردشگری و توسعه در جهان سوم، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
5. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و قادری، اسماعیل. 1381، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظریه ای)، مدرس، دوره 6، شماره 2، تابستان 1381.
6. شکوئی، حسین. 1375، اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا، ج 1، تهران.
7. علیزاده، کتایون. 1382، اثرات حضور گردشگران بر منابع زیست محیطی، مورد: بخش طرقله در شهرستان مشهد، پژوهشهای جغرافیایی، شماره 44.
8. کهن، گوئل. 1376، شاخص شناسی در توسعه پایدار، توسعه اقتصادی و حسابهای ملی در بستر سبز، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

9. Aronsson, Lars, " Sustainable Tourism System, Example of Sustainable Rural Tourism in Sweden", In B. Bramwell and B. Lane(Eds), Rural Tourism and Sustainable Rural Development, Clevedon, Channel, View Publication, 1994, p. 77.
10. Greffe, X. Rural Tourism a lever for Economic and Social Development, Clevedon, Channal View Publication, 1993, p. 23.
11. Gregory, Sho," Sustainable Development", Review, 1992,p. 6.
12. Lane B. B. "Sustainable Rural Tourism Strategies: A tool for Development and Conservation, In B, Bramwell and B. Lane(Eds) Rural Tourism and Sustainable Rural Development Clevedon: Channel View Publication, 1994.
13. Lane, B.," What Is Rural Tourism?", In B. Bramwell and B. Lane(Eds), Rural Tourism and Sustainable Rural Development, Clevedon. Channal View Publication, 1994.
14. Sharpley,R and Sharpley ,j . " Rural Tourism: An Introduction, I. T. P., London, 1997, pp. 7-8, 17-18, 22-30, 60-71.
15. Slee, B. " The Economic impact of Alternative Type of Rural Tourism" Journal of Agricultural Economics, 1997. 48(2):pp 180-182.